

ΒΙΒΛΙΟ

Το μετέωρο βήμα της Επανάστασης

Ένα έργο για τον Αγώνα του '21, βασισμένο σε αυστηρά τεκμηριωμένες πηγές και προοριζόμενο για το ευρύ κοινό

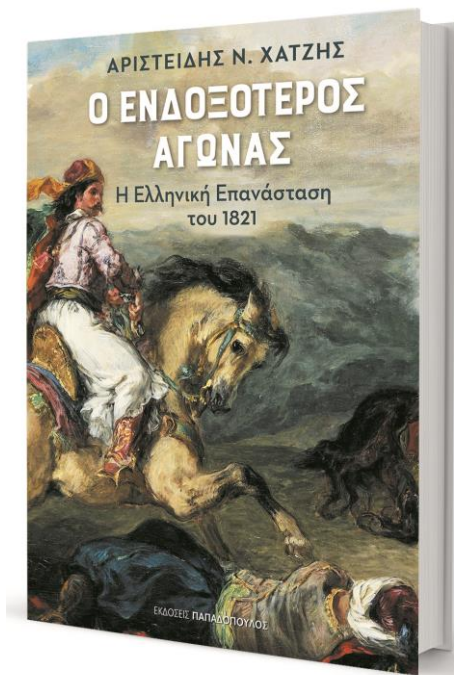
Αποψη της λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου. Η ιστορία που διηγείται ο Αρ. Χατζής είναι εκείνη του γεωπολιτικού αναπροσανατολισμού των Ελλήνων, αλλά και της μετακένωσης των φιλελεύθερων ιδεών στην επαναστατημένη Ελλάδα. (ΜΙΛΤΟΣ ΓΚΙΚΑΣ)

Ηλίας Μαγκλίνης

24.11.2021 • 13:00

Κυκλοφορεί στα βιβλιοπωλεία ένα έργο για την Ελληνική Επανάσταση που γράφτηκε για το διεθνές κοινό, αλλά κυκλοφορεί πρώτα στα ελληνικά από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος. Ο συγγραφέας είναι γνωστός στους αναγνώστες της «Κ», καθώς είναι τακτικός αρθρογράφος της από το 2015, ενώ τα τελευταία δύο χρόνια έχει δημοσιεύσει στην κυριακάτικη έκδοση

περισσότερα από 30 άρθρα για διαστάσεις της Επανάστασης
ελάχιστα γνωστές στο ευρύ κοινό.

«Ο ενδοξότερος Αγώνας – Η Ελληνική Επανάσταση του 1821» γράφτηκε από τον καθηγητή Αριστείδη Χατζή στα αγγλικά και θα κυκλοφορήσει στο εξωτερικό το 2022, αλλά μεταφράστηκε στα ελληνικά για λογαριασμό των εκδόσεων Παπαδόπουλος και είναι έτοιμο για να διαβαστεί από το ελληνικό κοινό πολύ νωρίτερα.

Ο συγγραφέας υιοθετεί τις τεχνικές της αμερικανικής popular history, δηλαδή αφήγηση προοριζόμενη για το ευρύ κοινό αλλά στέρεα τεκμηριωμένη. Βασίζεται στις πρωτογενείς πηγές (πολλές από τις οποίες αναδεικνύει για πρώτη φορά στα 21 κεφάλαια και τα 50 ιντερλούδια του βιβλίου). Όπως ο ίδιος τονίζει, «δεν υπάρχει τίποτα μέσα που να μην έχει βασιστεί πλήρως στην έρευνά μου σε αρχεία (δημοσιευμένα και αδημοσίευτα), απομνημονεύματα, επίσημα κείμενα, αλληλογραφία, τον Τύπο και άλλες πηγές, ελληνικές και ξένες της εποχής. Όλα αυτά, όμως, προσπάθησα να τα παρουσιάσω όχι μετακινώντας τα ως άκαμπτα τοτέμ στο

σήμερα για να τα μελετήσουμε ως εξωτικά προϊόντα μιας άλλης, πολύ μακρινής εποχής, αλλά προσπαθώντας, αντίθετα, να μεταφέρω τον αναγνώστη στην εποχή που εξελίσσεται η ιστορία, πριν από 200 χρόνια». Θέτει όμως και έναν επιπλέον στόχο: να παρουσιάσει τα πορίσματα της σοβαρής και πλούσιας ιστορικής έρευνας των τελευταίων δεκαετιών.

Το θέμα του βιβλίου είναι η ανέλπιδη επιτυχία μιας Επανάστασης που μένει από την αρχή μετέωρη. Η επιτυχία αυτή οφείλεται σε δύο πρόσωπα που πρωταγωνιστούν στο βιβλίο: ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης θα σταθεροποιήσει στρατιωτικά την Επανάσταση με δύο μεγάλες στρατιωτικές επιτυχίες και ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος θα την αναβαθμίσει σε διεθνές γεγονός, ενεργοποιώντας έναν διπλωματικό ανταγωνισμό που θα αποδώσει τα μέγιστα.

Η ιστορία που διηγείται το βιβλίο είναι εκείνη του γεωπολιτικού αναπροσανατολισμού των Ελλήνων, ένα επίτευγμα του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, αλλά και η μετακένωση των φιλελεύθερων ιδεών στην επαναστατημένη Ελλάδα. Στην ιστορία αναδύονται και άλλοι πρωταγωνιστές: ο Μητροπολίτης Ιγνάτιος, ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο Κλέμενς φον Μέτερνιχ, ο αυτοκράτορας Αλέξανδρος, οι Υψηλάντηδες, ο Παπαφλέσσας, ο Κανάρης, ο Κοραΐς και ο Ρήγας, ο Κάνινγκ και πολλοί άλλοι. Βέβαια, ολόκληρο το βιβλίο βρίσκεται κάτω από τη σκιά δύο προσώπων που θα συνδεθούν με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο στην Πίζα, του μεγάλου ρομαντικού ποιητή Πέρσι Σέλεϊ και της συζύγου του Μαίρης Γουόλστονκραφτ Σέλεϊ, της συγγραφέως του «Φρανκενστάιν».

Η «Κ» προδημοσιεύει απόσπασμα από το τέταρτο κεφάλαιο του βιβλίου, που έχει τίτλο «Παραλογίζεστε, κύριε!» και διαδραματίζεται στην Αγία Πετρούπολη.

Προδημοσίευση

Τρία χρόνια πριν τον Εμμανουήλ Ξάνθο, ο Καποδίστριας είχε δεχθεί μια παρόμοια πρόταση, να αναλάβει την ηγεσία, από ένα άλλο μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Ο 27χρονος Νικόλαος Γαλάτης ήταν ένας όμορφος, επιβλητικός νέος, ένας γοητευτικός τυχοδιώκτης από την Ιθάκη, λίγο απατεώνας, αρκετά φιγουρατζής, ένας άνθρωπος που, μεταξύ των άλλων, ισχυριζόταν, ψευδώς ίσως, ότι ήταν ξάδελφος του Καποδίστρια και, φυσικά, αριστοκράτης, κόμης, όπως ο «συγγενής» του. Στα τέλη του 1816, λοιπόν, ο Γαλάτης έγραψε απευθείας στον Καποδίστρια, ζητώντας μια συνάντηση για να συζητήσουν ένα σοβαρό θέμα. Ο Καποδίστριας ήταν καχύποπτος, αλλά και περίεργος να τον γνωρίσει. Ενημέρωσε, βέβαια, τον τσάρο, ο οποίος ένωσε την περιέργειά του να εξάπτεται εξίσου.

Μα γιατί να προκαλέσει το ενδιαφέρον του τσάρου και του υπουργού του ένας νεαρός τυχοδιώκτης; Ο υπουργός υποψιαζόταν τον σκοπό της συνάντησης πριν δει τον Γαλάτη και, βέβαια, το πιθανότερο είναι πως γνώριζε την ύπαρξη της Εταιρείας πριν αποφασίσει να τον δεχθεί.

Ο Γαλάτης έλαβε την πρόσκληση και άρχισε να την επιδεικνύει γελοιωδώς. Αυτοαποκαλούνταν «κόμης του ελληνικού έθνους». Τα μέλη της Φιλικής είχαν εντυπωσιαστεί με την επιτυχία του. Διαπίστωναν πλέον ότι μάλλον ήταν όντως ξάδελφος του Καποδίστρια. Αφού καταλήστεψε αρκετά νέα μέλη

παρακρατώντας μεγάλες δωρεές που προορίζονταν για τη Φιλική («για τα έξοδά του» πάντα), έφτασε τις τελευταίες ημέρες του 1816 στην Αγία Πετρούπολη με βρετανικό διαβατήριο, ακριβώς τρία χρόνια πριν από το ταξίδι του Ξάνθου στην ίδια πόλη, για να συναντήσει τον ίδιον άνθρωπο, με τον ίδιο σκοπό.

Ο Καποδίστριας κατάλαβε το ποιόν του Γαλάτη από την πρώτη στιγμή που τον αντίκρισε: ήταν προφανώς ένας άνθρωπος επικίνδυνος. Αρχισε να περιγράφει τη Φιλική Εταιρεία στον Καποδίστρια μεγαλοποιώντας τα πάντα. Ο Καποδίστριας τον άκουγε άφωνος. Δεν μπορούσε να πιστέψει πόσο πρόχειρο –αν όχι ανόητο– ήταν το σχέδιο που του παρουσίαζε, πολυλογώντας ακατάπαυστα, ο εκπρόσωπος της Φιλικής. Ο Γαλάτης ξεπέρασε τα όρια όταν, αφού πρόσφερε στον Καποδίστρια την ηγεσία, ήταν έτοιμος να του παραδώσει τα έγγραφα μιας μυστικής ανατρεπτικής οργάνωσης μέσα στο ίδιο του το γραφείο!

Ο Καποδίστριας εξοργίστηκε: «Παραλογίζεστε, κύριε! Μόνο ένας ανόητος θα πάρει σοβαρά αυτό το σχέδιο. Σας αναγνωρίζω μόνο το νεαρό της ηλικίας και την απειρία σας ως δικαιολογίες για μια τέτοια απερισκεψία. Μα, πραγματικά, μου παρουσιάζετε ένα τέτοιο σχέδιο μέσα σε ένα κτίριο όπου έχω την τιμή να υπηρετώ ως υπουργός ενός μεγάλου και πανίσχυρου μονάρχη; Δεν γίνεται να συνεχίσουμε αυτήν τη συζήτηση. Παρακαλώ, πάρτε τα έγγραφά σας, δεν πρόκειται να τα διαβάσω. Μία συμβουλή έχω μόνο να σας δώσω. Μη μιλήσετε σε κανέναν σχετικά με αυτό το σχέδιο και επιστρέψτε αμέσως σε εκείνους που σας έστειλαν εδώ, μεταφέροντάς τους αυτό το μήνυμα: πρέπει να σταματήσουν κάθε είδους επαναστατική δραστηριότητα αν δεν θέλουν να καταστραφούν οι ίδιοι και να παρασύρουν μαζί τους το αθώο και

δύστυχο έθνος μας. Πρέπει να καθίσουν ήσυχοι και να υπακούν τις κυβερνήσεις του τόπου διαμονής τους, όπως έκαναν μέχρι σήμερα. Να συνεχίσουν να το κάνουν μέχρις ότου η Θεία Πρόνοια ορίσει διαφορετικά».

Προφανώς, ο Καποδίστριας θεώρησε ότι ο Γαλάτης ήταν είτε προβοκάτορας είτε εντελώς ανόητος. Ένα μηδενικό που εκπροσωπούσε μηδενικά. Ακόμα και αν η οργάνωση ήταν υπαρκτή, επρόκειτο για ένα άμυαλο εγχείρημα. Το δε θράσος που επιδείκνυαν προσεγγίζοντάς τον αποτελούσε ένδειξη της επιπολαιότητας και της έλλειψης κοινής λογικής που τους χαρακτήριζε. Για τον Καποδίστρια, το σχέδιο της Φιλικής Εταιρείας ήταν, όπως έγραψε αργότερα, «παράλογο και επικίνδυνο».

Μπορούμε να φανταστούμε τι ψυχρολουσία ήταν αυτή η συνάντηση για τον ίδιο τον Γαλάτη. Είχε επισκεφτεί τον «συγγενή» του, απόλυτα βέβαιος ότι ο σημαντικότερος εν ζωή Έλληνας θα κατενθουσιαζόταν με το σχέδιο. Του είχε προσφέρει, ουσιαστικά, την ηγεσία του ελληνικού έθνους – τιμή μεγάλη, ακόμα και για έναν Ρώσο υπουργό. Ο Καποδίστριας θα μπορούσε, ισχυριζόταν, να γίνει βασιλιάς ή πρόεδρος της Ελλάδας· ο δε Γαλάτης θα μοιραζόταν τη δόξα, κυρίως επειδή θα είχε καταπλήξει τα άλλα μέλη της Ανώτατης Αρχής της Φιλικής Εταιρείας. Ο επιπόλαιος Γαλάτης αδυνατούσε να αντιληφθεί αφενός τη ματαιότητα του εγχειρήματός του και αφετέρου τους κινδύνους για κάθε εμπλεκόμενο. Ο Καποδίστριας, από την άλλη, μετά τη συνάντηση, θεωρούσε πως είχε ξεκαθαρίσει τη θέση του, ακόμα και σε έναν άνθρωπο τόσο απερίσκεπτο και άμυαλο όσο ο Γαλάτης. Έκανε λάθος.

Η πρώτη αντίδραση του Γαλάτη –και ενδεχομένως και των άλλων μελών της Φιλικής στην Αγία Πετρούπολη– ήταν να πουν ότι ο Καποδίστριας δεν ήταν πατριώτης. Ήταν υπάλληλος ενός αντιδραστικού τσάρου, ένας ιδιοτελής καριερίστας που αδιαφορούσε για τα δεινά των ομογενών του και νοιαζόταν μόνο για τα ρωσικά συμφέροντα. Και πράγματι, ο Καποδίστριας είχε αποκαλύψει αμέσως τα πάντα στον τσάρο: τη συνάντησή του με τον Γαλάτη, την ύπαρξη της Φιλικής Εταιρείας, την πρόταση να αναλάβει την ηγεσία της. Ζήτησε από τον τσάρο να απελάσει τον Γαλάτη χωρίς χρονοτριβή. Εντούτοις, ο Αλέξανδρος ένωσε να του εξάπτεται περισσότερο η περιέργεια με όσα είχε μάθει. Διαβεβαίωσε τον Καποδίστρια ότι είχε απαντήσει ορθά στον Γαλάτη, του ζήτησε όμως να τον προσκαλέσει ξανά στο γραφείο του και να του κάνει κι άλλες ερωτήσεις: ο τσάρος ήθελε να μάθει περισσότερα γι' αυτήν τη Φιλική Εταιρεία και τους επικεφαλής της και ζήτησε από τον Καποδίστρια να αποσπάσει περισσότερες πληροφορίες από τον Γαλάτη.

Αν ο Καποδίστριας ήταν πραγματικά προδότης του γένους του, ένας αδιάφορος Ρώσος δημόσιος υπάλληλος, αυτή θα ήταν μια εύκολη υπόθεση για εκείνον. Αλλά, βέβαια, δεν ήταν έτσι τα πράγματα. Ακριβώς επειδή ο Καποδίστριας νοιαζόταν πραγματικά για το έθνος του, είχε χάσει τη γη κάτω από τα πόδια του όταν συνειδητοποίησε ότι υπήρχε μια Εταιρεία έτοιμη να οδηγήσει τους Έλληνες, από καθαρή ανοησία και μεγάλη επιπολαιότητα, σε μια άνευ προηγουμένου καταστροφή.

Δεν χρειάζεται να αναρωτιόμαστε πώς ένωσε εκείνη την ημέρα, διότι μας τα περιγράφει ο ίδιος: «Επέστρεψα στην κατοικία μου αφού ακολούθησα τις εντολές της Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητάς

Του. Τέτοια ήταν η στενοχώρια μου, που μου ήρθε εμετός. Η κατάσταση της υγείας μου δεν ήταν καλή και το συμβάν συνέβαλε στη ραγδαία επιδείνωσή της. Επρεπε να παραμείνω κλινήρης για αρκετές μέρες, να σταματήσω κάθε είδους εργασία».

Αυτός ίσως να ήταν ένας εύσχημος τρόπος να αποφύγει να εκτελέσει την εντολή του Αλέξανδρου και να πέσει τόσο χαμηλά ώστε να ξανακαλέσει στο γραφείο του αυτόν τον ανόητο νεαρό. Ομως, ο Καποδίστριας ήταν αναστατωμένος για έναν άλλο λόγο: το γελοίο σχέδιο που αποκάλυπτε ο Γαλάτης δεν ήταν μόνο επικίνδυνο για το ελληνικό έθνος, αλλά ολέθριο και για τα δικά του, προσωπικά σχέδια.

Ο Καποδίστριας, σε συνεργασία ή σύμπνοια με κάποιους από τους κορυφαίους Έλληνες ανά την Ευρώπη (μεταξύ των οποίων ο Ιγνάτιος, ο Κοραΐς και ο Μαυροκορδάτος) είχε ήδη συλλάβει ένα ρεαλιστικό και συνετό σχέδιο για την απελευθέρωση των Ελλήνων, ένα σχέδιο, βεβαίως, με μακροπρόθεσμο ορίζοντα και δύο ουσιαστικές προϋποθέσεις: την προσεκτική προετοιμασία του ελληνικού έθνους και τη συνδρομή της Ρωσικής Αυτοκρατορίας.

Ο Καποδίστριας βρισκόταν στην κατάλληλη θέση να το διασφαλίσει, καθώς διαμόρφωνε ως έναν βαθμό τη ρωσική πολιτική και επηρέαζε τον ίδιο τον καλόκαρδο τσάρο, μιλώντας του για τους δύσμοιρους Έλληνες με κάθε ευκαιρία. Ο Καποδίστριας ήταν αυτό που γράφει ο Βασίλης Παναγιωτόπουλος: «ο de facto ηγέτης της εθνότητας». Είχε συναίσθηση του ιστορικού ρόλου του, αλλά και της μεγάλης ευθύνης που αυτός ο ρόλος συνεπαγόταν. Ο Γαλάτης και οι απερίσκεπτοι σύντροφοί του ήθελαν ουσιαστικά να εκβιάσουν την αυτοκρατορία με ένα φτηνό κόλπο, θέτοντας τα πάντα σε κίνδυνο με τις παιδιάστικες μυστικές

εταιρείες τους και τις τεκτονικές ιεροτελεστίες τους! Ο
Καποδίστριας αγανακτούσε στην ιδέα και μόνο.